

WORLD POLITICS

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Requirements for ensuring the security of the South Caucasus by the Islamic Republic of Iran with emphasis on the Republic of Azerbaijan

Peyman Hoosseini PhD student, Department of Political Science, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran. Email: pymanhoseini1@yahoo.com

Abbas Moradi * Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Political Science, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran. Email: azmoradi@gmail.com

Malek Zolghadr Assistant Professor, Department of Political Science, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran. E-mail: malekzolghadr@yahoo.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Security policymaking,
South Caucasus,
Republic of
Azerbaijan,
Islamic Republic of Iran

Article history:

Received February 21,
2024

Received in revised form
June 1, 2024

Accepted June 16, 2024
Published Online

June 20, 2024

ABSTRACT

The aim of this article is to examine the requirements for ensuring the security of the South Caucasus by the Islamic Republic of Iran, with an emphasis on the Republic of Azerbaijan. The method of this article is mixed phenomenology and qualitative methods, interviews, and text analysis. The statistical population consists of university professors and experts from the Ministry of Foreign Affairs. Participants were selected using a purposeful and data-saturated method and the answers to the questions were obtained through exploratory interviews. The results show that, based on the rational policy-making model in the Caucasus region, Iran has adopted a cautious and tolerant policy, and Iran's security policy has been based on geopolitical and economic interests and considerations, based on four components: economic and functional cooperation and integration; crisis management and peaceful resolution of conflicts through mediation; outward-looking balancing and balancing, and cooperative or partnership security. As an active and influential regional actor that shares borders with two of the three Caucasus countries, Iran attaches special importance and priority to the Caucasus region in its security policy, and Iran's security policy towards the Caucasus has been realistic and pragmatic.

Cite this Article: Hosseini, P. , Moradi, A. and Zolghader, M. (2024). Examining the conditions necessary to ensure the security of the South Caucasus by the Islamic Republic of Iran with an emphasis on the Republic of Azerbaijan. *World Politics*, 13(1), 271-289.

doi: 10.22124/wp.2024.28435.3401

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2024.28435.3401

1. Introduction

After the collapse of the Soviet Union, the geopolitical face of the Caucasus region changed and, as one of the most unstable regions left over from the Soviet Empire, it faced a power vacuum and became a scene of conflict between regional, trans-regional and global actors due to its communication position and abundant energy resources. Iran, as an influential regional power, pursues specific and specific interests and goals in this geostrategic region. The most important political, security, social, geopolitical, etc. interests and goals of Iran in the Caucasus are maintaining the security of borders and territorial integrity, sovereignty and national unity, ensuring energy security and sustainable economic development. The South Caucasus region has a high status and status in the security policy of the Islamic Republic of Iran.

2. Analytical Framework

Husserlian phenomenology is a descriptive and synthetic inquiry that does not rely solely on empirical evidence or logical reasoning, but rather on the structure of experience and organizes the principles that give shape and meaning to the lifeworld. Such inquiry seeks to elucidate the nature of these structures as they appear in consciousness; in this inquiry, the criteria for selecting participants in the inquiry are generally different from those for selecting participants in research that aims to obtain statistical data. The goal of selecting participants in descriptive phenomenological inquiry is to select participants who have had a lived experience that is specific to the Caucasus region.

3. Methodology

The research method in this article is descriptive and mixed phenomenological, interviewing participants who have had a lived experience that is specifically studied in the Caucasus region, and text analysis is conducted in a mixed manner alongside interviews.

4. Discussion and Findings

After conducting and analyzing interviews and content analysis, which includes coding and identifying the underlying categories of the text or writing, while reviewing articles and internet resources and printed books on the Caucasus and Azerbaijan region and relations between Iran and Azerbaijan, the necessary codes were extracted and answers to the research questions were obtained in the field of policy-making of the Islamic Republic of Iran based on the rational model in ensuring the security of the South Caucasus with an emphasis on the Republic of Azerbaijan. And the results were extracted as follows.

The results of the review of interviews conducted from the perspective of researchers and experts and text analysis showed that the Republic of Azerbaijan is bordered (759 kilometers) and adjacent to the provinces of Ardabil, East Azerbaijan and West Azerbaijan. The Islamic Republic of Iran seeks friendly but unrestricted relations with Azerbaijan. The Islamic Republic's policy in the region is determined based on four different elements: the desire to expand relations with Azerbaijan without direct confrontation with Turkey or Russia, the desire to maintain its role in relation to the export of natural resources, and concern about the influence of the United States and Israel in Baku. In general, Tehran's

pragmatism and its emphasis on stability in the Caucasus and Azerbaijan, due to the transit capacity of this region, are Tehran's main approach and goal in interacting with its northern neighbor. Linking the interests of the countries of the region with regard to Iran's geographical potential and focusing on alliances with regard to the needs of the countries with regard to Iran's natural resources is the desired goal. The dependence of the landlocked countries of the Caucasus, which need an Iranian transit position to escape the geopolitical deadlock, will gain a strong lever of pressure in a short time, which will cause the gravity of power in Iran. On the other hand, the developing countries of the Caucasus need Iran's mineral and fossil resources, which can be a suitable platform for attracting foreign capital and a stimulus for the prosperity of the domestic economy of Iran.

5. Conclusion

Just as it is not possible to establish and establish regional security arrangements without the participation of regional actors, the formation of such a security order is also impossible without the assistance of transregional actors. Therefore, establishing peace and security in the Caucasus requires the joint efforts, participation and assistance of all relevant regional and transregional actors based on common interests and mutual respect. Iran should also stand alongside the Muslim country of Azerbaijan in this process, which has common cultural, religious, linguistic, historical, etc., and by maintaining a peaceful approach, prevent the bullying of some countries in the region (Armenia) by relying on extra-regional forces (France and the United States) and even allow the entry of new weapons from transregional countries (India) into the conflicting countries (Armenia), because this process leads to pessimism among neighbors (Azerbaijan, Turkey and Israel), which in itself leads to the creation of several blocs in the region and the intervention of transregional forces in the South Caucasus, which will lead to the growth and development of threats. In the context of its security policy in the South Caucasus region, the Islamic Republic of Iran should first consider historical, cultural, linguistic, religious, etc. relations, and in order to develop security in the region, which will also strengthen Iran's own security, it should avoid reciprocal behavior towards its neighbors, and view its neighbors, especially Azerbaijan, with importance and respect, and provide this country with the necessary support so that these countries avoid introducing extra-regional powers into the South Caucasus, and by treating both neighbors (Azerbaijan and Armenia) equally, it should always play a mediating role and prevent war in the region, and by establishing peace, it should promote the prosperity of the region and relations between countries..

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۲۳

شاپا الکترونیکی: ۲۵۳۸-۴۸۹۹

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

الزامات تامین امنیت قفقاز جنوبی توسط جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر جمهوری آذربایجان

پیمان حسینی دانشجوی دکتری گروه علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

رایانامه: pymanhoseini1@yahoo.com

عباس مرادی *نویسنده مسئول، استادیار گروه علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران..

رایانامه: azmoradi@gmail.com

مالک ذوالقدر استادیار گروه علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.

رایانامه: malekzolghadr@yahoo.com

درباره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف مقاله حاضر بررسی الزامات تامین امنیت قفقاز جنوبی توسط جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر جمهوری آذربایجان است. روش مقاله حاضر، پدیدارشناسی ترکیبی و با متد کیفی، مصاحبه‌ای، و تحلیل متون اجرا شده است. جامعه آماری را اساتید دانشگاهها و متخصصین وزارت امور خارجه تشکیل می دهند. مشارکت کنندگان به روش هدفمند و اشباع داده انتخاب و پاسخ سوالات با مصاحبه های اکتشافی به دست آمده است. نتایج نشان می دهد که، ایران بر اساس مدل سیاستگذاری عقلانی در منطقه قفقاز، سیاست احتیاطی و مداراگرانه را در پیش گرفته و سیاست امنیتی ایران بر پایه منافع و ملاحظات ژئوپلیتیکی و اقتصادی، براساس چهار مولفه؛ همکاری و همگرایی اقتصادی و کارکردی؛ مدیریت بحران وحل و فصل مسالمت آمیز مناقشه از طریق میانجی گری؛ موازنه سازی و توازن بخشی برونگرا و امنیت همکاری جویانه یا شراکتی بوده است. ایران به عنوان یک بازیگر منطقه ای فعال و با نفوذ که با دو کشور از سه کشور قفقاز دارای مرز مشترک است، اهمیت و اولویت خاصی برای منطقه قفقاز در سیاست امنیتی خود قائل است و سیاست امنیتی ایران نسبت به قفقاز واقع بینانه و عمل گرایانه بوده است.
کلیدواژه‌ها: سیاست گذاری امنیتی، قفقاز جنوبی، جمهوری آذربایجان، جمهوری اسلامی ایران.	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۳/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۳/۲۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۳/۳۱	

استناد به این مقاله: حسینی، پیمان، مرادی، عباس و ذوالقدر، مالک. (۱۴۰۳). الزامات تامین امنیت قفقاز جنوبی توسط جمهوری اسلامی

ایران با تأکید بر جمهوری آذربایجان. سیاست جهانی، ۱۳(۱)، ۲۷۱-۲۸۹. doi: 10.22124/wp.2024.28435.3401

© نویسنده (گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

امروزه نقش هر کشور در سیاست‌های جهانی، تحت تأثیر عوامل ژئوپلیتیکی است و جغرافی دانان سیاسی معتقدند که قدرت هر کشور به شدت از محیط جغرافیایی آن تأثیر می‌پذیرد. بعد از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی چهره ژئوپلیتیکی منطقه قفقاز تغییر یافت و به عنوان یکی از بی‌ثبات‌ترین مناطق بجای مانده از امپراطوری شوروی با خلاء قدرت مواجه شده و به جهت موقعیت ارتباطی و منابع انرژی فراوان به صحنه کشمکش بین بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و جهانی تبدیل گردید. ایران به عنوان یک قدرت منطقه‌ای با نفوذ، منافع و اهداف مشخص و معینی را در این منطقه ژئواستراتژیک پیگیری می‌کند. مهمترین منافع و اهداف سیاسی، امنیتی، اجتماعی، ژئوپلیتیک و ... ایران در قفقاز، حفظ امنیت مرزها و تمامیت ارضی، حاکمیت و وحدت ملی، تأمین امنیت انرژی و توسعه اقتصادی پایدار می‌باشد.

منطقه قفقاز جنوبی از جایگاه و منزلت بالایی در سیاست امنیتی جمهوری اسلامی ایران برخوردار است. این اهمیت و اولویت حاصل عوامل متعدد و مختلفی است، که به شرح زیر هستند. اول، قفقاز در همسایگی ایران قرار دارد و براساس قانون اساسی جمهوری اسلامی، همسایگان در اولویت سیاست خارجی کشور قرار دارند. بویژه، قفقاز در مجاورت دریای خزر قرار گرفته که حائز اهمیت استراتژیک برای جمهوری اسلامی است. دوم، منطقه قفقاز از لحاظ موقعیت جغرافیایی و منابع و ترانزیت انرژی، از اهمیت و ارزش ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک برخوردار است. برآیند و ترکیب این دو عامل توجه قدرتهای بزرگ و بازیگران بین المللی را به قفقاز جلب می‌کند. سوم، جمهوری اسلامی ایران دارای مرز مشترک با کشورهای منطقه قفقاز جنوبی بوده و در بین این کشورها، جمهوری آذربایجان یکی از کشورهای ساحلی دریای خزر می‌باشد که دارای منابع غنی نفت و گاز است. چهارم، جمهوری اسلامی ایران تاریخ و فرهنگ مشترک با سه کشور قفقاز (آذربایجان، ارمنستان و گرجستان) دارد که روزی بخشی از ایران سیاسی بوده اند و امروز جزئی از حوزه تمدنی آن به شمار می‌روند. پنجم، قفقاز جنوبی برای جمهوری اسلامی ایران یک مسیر استراتژیک انتقال انرژی به اروپا است. همچنین جمهوری اسلامی ایران خود را کوتاه ترین و با صرفه ترین راه انتقال منابع نفت و گاز حوزه خزر و آسیای مرکزی به دنیای خارج می‌داند که خطوط لوله انرژی می‌تواند از آن عبور کند. ششم، جمهوری اسلامی ایران و کشورهای قفقاز از اهداف ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک برخوردارند که منافع مشترکی را پدید آورده است و همکاری آنان را ضروری می‌سازد. براساس این واقعیت‌های ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیک، منطقه قفقاز یک حوزه منافع امنیتی برای جمهوری اسلامی ایران به شمار می‌رود. از این رو، طبیعی و منطقی است

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

داده است. (Javaheri, Nilfroshan and Naghizadeh: 2023) نشان دادند جمهوری اسلامی ایران، روسیه و چین را بر آن داشته تا سیاست خارجی و نگاه دفاعی و امنیتی خود را در جهت همگرایی منطقه‌ای نزدیک ساخته و به فکر ایجاد الگویی جدید بر اساس تهدیدات مشترک و ارائه ایده تشکیل مجموعه‌های امنیتی منطقه‌ای به منظور ایجاد بازدارندگی و نیز تقابل با افراط‌گرایی موجود در منطقه در قالب گروه‌های تکفیری باشند. مقاله رجبی (Rajabi:2022) اذعان دارد که جمهوری آذربایجان با استفاده از راهبرد موازنه تهدید در سطح داخلی و منطقه‌ای توانسته است الگوی رفتاری خود را در رویارویی با برهم‌کنش جمهوری اسلامی ایران و اسرائیل تنظیم کند. سیاست خارجی جمهوری آذربایجان در برابر ایران کنشی و در برابر اسرائیل واکنشی است. (Elahi Nia and Mohammadi :2022) نشان می‌دهند بحران قره‌باغ به سبب فضای تنش آمیز در نزدیکی مرزهای ایران شامل انواع تهدیدات بوده و از میان پنج بعد امنیت به لحاظ دخالت و نفوذ اسرائیل و گروه‌های تروریستی در این منطقه بعد امنیت نظامی برجسته‌تر از سایر ابعاد دیگر امنیت است. (Mehboubi, Mousavi and Aziz Mousavi: 2021) جمهوری اسلامی ایران می‌تواند با بهره‌گیری از پتانسیل‌های موجود در منطقه از جمله اشتراکات تاریخی، فرهنگی و دینی و تقویت دیپلماسی عمومی تهدیدات موجود را به فرصت تبدیل کند. (kalantari and kavyanifar:2021) نشان دادند در قفقاز جنوبی تهدیدهای امنیتی و اقتصادی یا ژئواکونومیکی، اولویت بالاتری دارند. (Kolayi and jokar:2021) نگاه جمهوری اسلامی ایران به روابط با سه کشور گرجستان، جمهوری آذربایجان و ارمنستان از زمان استقلال این کشورها اشاره دارند که همیشه ایجابی و با هدف بهره‌وری بوده است. با این حال، روابط اقتصادی با این کشورها با وجود ظرفیت‌ها و زمینه‌های فراوان همکاری، هیچگاه به نقطه مطلوب خود نرسیده است (Shikh aliye:2023) با بررسی سیاست ایران در ارمنستان و آذربایجان اذعان دارد که فضای جدید ژئوپلیتیکی باعث افزایش نفوذ آذربایجان و ترکیه در منطقه به عنوان بخشی از همکاری آنها شده است، ایران از این وضعیت کاملاً آشفته است. زازست‌اوت (Zasztowt:2012) با بررسی ایران، ترکیه و آذربایجان: به سمت یک بحران منطقه‌ای می‌رویم؟ نشان می‌دهد که روابط بین ترکیه و آذربایجان باعث برهم خوردن معادلات سیاسی ایران شده و ایران برای جبران این برهم خوردگی به سمت روابط با ارمنستان پیش رفته و این دوگانگی روابط باعث بروز مناقشه در منطقه و برهم خوردن روابط بین کشورها به خصوص ایران با آذربایجان می‌گردد. به نظر می‌رسد این فرضیه در آثار محققان قبلی به حد کافی مورد تحلیل و بررسی واقع نشده که پژوهش حاضر به منظور بررسی بیشتر این موضوع، در پی پر کردن خلأ و نواقص تحقیقات قبلی و حداقل امکان

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

و جمع آوری داده ها از افرادی که پدیده مورد مطالعه را تجربه نموده است می باشد. پس از گردآوری داده ها پژوهشگر به تحلیل داده ها هم گام با تقلیل اطلاعات و برگزیدن گزاره ها و عبارات مهم مبادرت می ورزد. این روند به بسط توصیفی متنی (محتوای) تجارب افراد و گروه های در گیر در ماجرا می انجامد (Arabi, 2011:35). مبنای این رویکرد ترکیبی، شامل متدهای کیفی، مصاحبه ای و کتابخانه ای (تحلیل متون و مقالات و کتب موجود در زمینه موضوع مورد بررسی) می باشد، هدف آن بنیادی، و نحوه اجرای آن میدانی، و با روشهای پدیدارشناسی بوده است و مراحل با مصاحبه های اکتشافی به دست آمدند. روش مقاله حاضر، بر مبنای رویکرد کیفی و میدانی می باشد و اطلاعات جامعه آماری را اساتید دانشگاه و متخصصین وزارت امور خارجه تشکیل می دهند. حجم مشارکت کنندگان به روش هدفمند و با اشباع داده و پاسخ سوالات با مصاحبه های اکتشافی به دست آمدند. در پژوهش حاضر برای رسیدن به هدف، بر روش ترکیبی، شامل متدهای کیفی، مصاحبه ای و کتابخانه ای (تحلیل متون و مقالات و کتب موجود در زمینه موضوع مورد بررسی) تمرکز شد. در روش کیفی، متدولوژی خاصی حاصل می شود، که در دل خود روش های مختلفی را برای پاسخ به سؤالات ارائه می کند. از جمله این روش ها، روش مصاحبه و رسیدن به روش پدیدارشناسی است. در روش پدیدارشناسی فرایند عمومی یک تحقیق کیفی بر سه مسیر استوار است:

یک: انتخاب شرکت کنندگان، از مشارکت کنندگان دو سوال عمومی پرسیده می شود، در مورد پدیده چه تجربه ای دارید؟ چه زمینه یا وضعیتی نوعاً بر تجربه شما از پدیده مورد نظر تاثیرگذار بوده است؟ با استفاده از نمونه گیری هدفمند به منظور استفاده از افرادی که دارای اطلاعات خوب و کافی در رابطه با پدیده های مورد بررسی هستند.

دو: جمع آوری داده ها، روش اصلی در جمع آوری داده ها، مصاحبه نیمه سازمان یافته و یا غیرسازمان یافته و استفاده از سوالات باز است. به عبارت دیگر گفتگوی عمیق و ژرف محقق در باره پدیده مورد بررسی است.

سه: تحلیل متون و کتب و مقالات نوشته شده توسط اساتید و متخصصین امر که باعث می گردد با رجوع به تجربیات آنها که در نوشته های خود آورده اند، بتوان مسیری مناسب در زمینه های مورد بررسی را شناخت و در آن مسیر بر اساس چارچوب موجود قدم برداشت.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۲-۲. روش جمع آوری اطلاعات

در این روش به منظور گردآوری اطلاعات لازم از نمونه‌های تحقیق، بصورت غالب از مصاحبه‌ی نیمه ساختارمند به روش پدیدارشناسانه و با روش اشباع داده‌ها؛ تجربیات و نظریات اساتید دانشگاه‌ها و متخصصین وزارت امور خارجه کشور و درکنار این روش، تحلیل متون و مقالات و کتب موجود نیز بررسی و استفاده شده است. مصاحبه‌های اکتشافی در مرحله اول به صورت نمونه‌گیریهای هدفمند و مصاحبه‌های انسجام بخش در مراحل بعدی انجام شدند و تمام مصاحبه‌ها به صورت اشباع داده صورت گرفت و مشارکت کنندگان به نگارش زیست سنجه خویش در مورد سوالات ارائه شده، اقدام نمودند. و در مرحله بعد، به صورت کتابخانه‌ای (تحلیل متون و کتب و مقالات موجود در زمینه موضوع مورد پژوهش) در زمینه بررسی سیاست‌گذاری جمهوری اسلامی ایران در تأمین امنیت قفقاز جنوبی بخصوص جمهوری آذربایجان اجرا شد. در این پژوهش یک سوال کلیکه به چهار سوال جزئی تقسیم می‌شود، به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفتند:

- ❖ الزامات تامین امنیت قفقاز جنوبی بخصوص جمهوری آذربایجان از طرف جمهوری اسلامی ایران تابع چه شرایطی است؟
- آیا سیاستگذاری امنیتی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان از طریق عوامل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و ژئوپلیتیک اجرا می‌گردد؟
- آیا سیاستگذاری امنیتی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان از طریق زمینه‌های انرژی (نفت و گاز) اجرا می‌گردد؟
- آیا سیاستگذاری امنیتی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان از طریق زمینه‌های مرزی و نظامی اجرا می‌گردد؟
- آیا سیاستگذاری امنیتی جمهوری اسلامی ایران در جمهوری آذربایجان از طریق دور کردن نیروهای بیگانه بخصوص اسرائیل از منطقه اجرا می‌گردد؟

۳. بحث و تجزیه و تحلیل داده‌ها

پدیدار شناختی هوسرلی، تحقیقی توصیفی و ترکیبی است که نه صرفاً بر شواهد تجربی متکی است و نه بر استدلالهای منطقی، بلکه بر ساختار تجربه توجه می‌کند و اصولی را سازماندهی می‌کند که به جهان

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

در نوع عملکردها در قلمرو سازی فرهنگی مذهبی سیاسی، تمرکز بر متحدگزینی با توجه به نیازهای کشورها به منابع طبیعی ایران، راهبرد یکپارچگی افقی رو به جلو جهت اعمال کنترل و نفوذ در فرآیند مشارکت بین المللی، ایجاد قراردادهای سرمایه گذاری بین المللی در امر ساختارهای مادر در صنایع و بالا بردن سطح مشارکت اقتصادی فرهنگی در سطوح مختلف فرو ملی، ملی و فراملی (Mahboubi, Mousavi and Aziz Mousavi, 2021; Kolayi and Jokar, 2020; Rah Nejat and Kabiri, 2018; Kolayi and Alizadeh, 2017; Abbasi and Mousavi, 2013; Mojtahedzadeh, Hosseinpour, 2008).

نتایج بررسی مصاحبه های انجام گرفته از دیدگاه محققین و متخصصین شناخت از مولفه های زیربنایی متون و نوشتار نشان داد که جمهوری آذربایجان، یکی از قدیمی ترین مناطقی می باشد که دارای منابع نفت در جهان است. بیش از ۱۰۰ سال است که نفت این جمهوری بطور مستمر مورد استخراج و بهره برداری قرار می گیرد. در دو سوم مساحت جمهوری آذربایجان منابع عظیمی از نفت و گاز وجود دارد. حوزه های بزرگ نفتی جمهوری آذربایجان در مناطق فراساحلی دریای خزر واقع شده اند. از نظر ژئوپلیتیکی نفت جمهوری آذربایجان همیشه دارای اهمیت بوده است.

موضوع مسیرهای انتقال نفت جمهوری آذربایجان و در کنار آن نفت قزاقستان و گاز طبیعی ترکمنستان به بازارهای جهانی در حال حاضر غلبه ماهیت سیاسی بر ماهیت اقتصادی آن، از مهمترین مباحث منطقه ای است و حل این مسئله را بیش از پیش دشوارتر می کند. در ابتدا برای انتقال نفت جمهوری آذربایجان چندین مطرح شد و تنها در پنج مورد زیر مذاکرات به طور رسمی برگزارگردید: خط لوله شمالی: باکو - نووروسیسک؛ خط لوله غربی: باکو - سوپسا؛ خط لوله جنوبی: باکو - ایران؛ خط لوله شرقی: خطی که از طریق افغانستان و پاکستان می گذرد؛ خط لوله جنوب غربی: باکو - جیحان. خطوط لوله باکو - ایران و باکو - پاکستان از ابتدا با واکنش گسترده ای روبرو شدند و این مسیرها با مخالفت امریکا روبرو شد. در نهایت، تعداد مسیرهای پیشنهادی به سه مسیر باکو - نووروسیسک، باکو - سوپسا و باکو - جیحان کاهش یافت. وجود منابع نفت و گاز در جمهوری آذربایجان فی نفسه تهدیدی برای جمهوری اسلامی ایران محسوب نمی شود ولی اینکه نفت توسط چه کشورهایی و از چه مسیری ترانزیت می شود تأثیرات متفاوتی را بر امنیت ملی ایران دارد. نفت این کشور و حوزه دریای خزر توسط کشورهای فرامنطقه ای خصوصاً آمریکا استحصال و از مسیر باکو - تفلیس - جیحان منتقل می شود، در واقع ترانزیت انرژی جمهوری آذربایجان و حوزه دریای خزر از مسیری غیر از ایران باعث تقویت رقبای

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نتیجه عوامل متعددی همچون دشمنی سیاسی حاکمان، بی اعتمادی تاریخی، رقابت و نیازهای راهبردی است که همزمان با هم در حرکت هستند و در مواردی تداخل پیشرانی دارند (Rajabi, 2022; Elahi, 2022; Hosseinpour, 2020; Mousavi Shahidi and Ahmadi Karuch, 2019; Rah Nejat and Kabiri, 2018; Ebrahimi and Usuli, 2016; Jalilund and Ghorbani, 2013; Dehghani Firouzabadi, 2010). با توجه به نتایج حاصل از مصاحبه ها، مقالات و منابع اینترنتی و کتابهای چاپ شده در زمینه منطقه قفقاز و آذربایجان و روابط فی مابین ایران و آذربایجان با نتایج سایر پژوهشها مورد مقایسه قرار گرفته و تبیینهای لازم در نحوه اجرای سیاستگذاری امنیتی ایران تدوین شدند. ایران برای تأمین این اهداف و منافع امنیتی، یک راهبرد چند بعدی و چندوجهی بر اساس مدل سیاستگذاری عقلانی را در منطقه قفقاز اتخاذ کرده است. این راهبرد امنیتی دربرگیرنده ۴ عنصر است: ۱) همکاری و همگرایی اقتصادی و کارکردی؛ ۲) مدیریت بحران وحل و فصل مسالمت آمیز مناقشه از طریق میانجی گری؛ ۳) موازنه سازی و توازن بخشی برونگرا و ۴) امنیت همکاری جویانه یا شراکتی

۳-۱. همکاری و همگرایی کارکردی - اقتصادی

نخستین عنصر و مؤلفه راهبرد امنیتی ایران نسبت به قفقاز جنوبی، همکاری و همگرایی در حوزه های اقتصادی و کارکردی بویژه انرژی و حمل و نقل است. ایران با تعریف و تلقی امنیت به صورت مثبت به معنای شرایط مناسب و مطلوب برای تأمین منافع ملی، همکاری و همگرایی کارکردی و اقتصادی با کشورهای قفقاز را یکی از عوامل و عناصر اصلی صلح و امنیت منطقه ای قلمداد می کند. چون همگرایی اقتصادی و کارکردی فراتر از دستاوردهای رفاهی و مادی، به عنوان ساز و کاری برای صلح و امنیت منطقه ای منافع امنیتی همه کشورها از جمله جمهوری اسلامی نیز تأمین می کند. همگرایی نوعی نظم امنیت منطقه ای به معنای شیوه چندجانبه و دسته جمعی مدیریت منازعات و مناقشات می باشد، از این رو، ایران از آغازین روزهای استقلال کشورهای قفقاز در جهت برقراری و گسترش روابط اقتصادی با آنها در چارچوب همکاریهای دو و چندجانبه تلاش کرده است. روابط دو جانبه ایران با کشورهای قفقاز، با وجود فراز و فرودها، از آغاز دهه ۱۹۹۰ توسعه و تحکیم یافته است، علیرغم مخالفت ها و موانع ایجاد شده توسط آمریکا و نارضایتی اروپا، ایران موفق به برقراری، تقویت و تثبیت مناسبات متعارف و دوستانه با همسایگان شمالی خود شده است. با این وجود، روابط و همکاری ایران با کشورهای سه گانه قفقاز با توجه به اعتماد و اطمینان متقابل و منافع مشترک از عمق و گستره متفاوتی برخوردار بوده است.

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جهت مقابله با آن اقدام کرده است. بویژه سیاست موازنه سازی ایران در برابر ایالات متحده اعمال می گردد.

۴-۱. امنیت همکاری جویانه

چهارمین عنصر راهبرد امنیتی ایران در قفقاز امنیت همکاری جویانه است. امنیت همکاری جویانه اقدامات دسته جمعی و هماهنگ کشورهای منطقه برای حل و فصل مسائل و مشکلات مشترک با همکاری یکدیگر است. به عبارت دیگر، امنیت همکاری جویانه مجموعه ای از اقدامات مستمر، بلند مدت و پایدار توسط طیف وسیعی از کشورها و بازیگران منطقه ای است که ثبات را حفظ و بهبود بخشیده، از وقوع بحران ها جلوگیری کرده یا آنها را تعدیل نموده و امکان انجام سایر اقدامات لازم هنگام وقوع آنها را فراهم می سازد. امنیت همکاری جویانه، فراگیر است، یعنی دربرگیرنده کلیه ابعاد امنیت و همه بازیگران منطقه ای می شود. نوعی رژیم امنیتی است که هر دو دسته از تهدیدات سنتی نوعاً وابسته به بازیگران دولتی و تهدیدات و چالشهای امنیتی غیرسنتی را در برمی گیرد. امنیت همکاری جویانه متضمن و مستلزم برقراری روابط و مناسبات امنیتی مبتنی بر تشریک مساعی کشورها و نه مواجهه جویی آنان از یکسو، و ایجاد یک رژیم امنیتی جهت مدیریت مناقشات در چارچوبی از هنجارهای مورد توافق منطقه ای می باشد. با توجه به ماهیت، ویژگیها و اصول امنیت همکاری جویانه، ایران همواره از این نوع ترتیبات امنیتی در قفقاز حمایت کرده و برای ایجاد آن از طریق اقدامات جمعی و هماهنگ کلیه بازیگران منطقه ای در همه ابعاد امنیت تلاش نموده است از این رو، یکی از عناصر پایدار و ثابت راهبرد امنیتی جمهوری اسلامی در قفقاز، خوداتکایی و خودکفایی امنیتی منطقه ای و عدم مداخله قدرتهای فرامنطقه ای در ترتیبات و ساز و کارهای امنیتی آن بوده است.

خوداتکایی منطقه ای بدان معناست که کشورهای قفقاز قادرند بدون دخالت قدرتها و بازیگران مداخله گر فرامنطقه ای در چارچوب ترتیبات امنیتی چند جانبه مسائل و مشکلات امنیتی خود را به صورت محلی مدیریت نمایند. گرچه امکان و احتمال بروز معضلات و بحران های امنیتی در منطقه وجود دارد، ایران به عنوان یک بازیگر منطقه ای فعال و با نفوذ که با دو کشور از سه کشور قفقاز دارای مرز مشترک است، اهمیت و اولویت خاصی برای منطقه قفقاز در سیاست امنیتی خود قائل است. سیاست امنیتی ایران نسبت به قفقاز واقع بینانه و عمل گرایانه بوده است که به وسیله منافع و ملاحظات ژئوپلیتیک هدایت می شود تا اهداف و آرمان های ایدئولوژیک. جمهوری اسلامی تلاش کرده است تا امنیت مرزی، تمامیت ارضی، وحدت و حاکمیت ملی، ثبات سیاسی و توسعه اقتصادی خود را از طریق ایجاد یک

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

به بدبینی در بین همسایگان (آذربایجان و ترکیه و اسرائیل) شده و خود این امر منجر به ایجاد چند بلوکی در منطقه و دخالت نیروهای فرامنطقه ای در قفقاز جنوبی شده و منجر به رشد و توسعه تهدیدات خواهد شد. کشور جمهوری اسلامی ایران باید در زمینه سیاستگذاری امنیتی خود در منطقه قفقاز جنوبی با رویکرد آذربایجان، باید در قدم اول مناسبات تاریخی، فرهنگی، زبانی، مذهبی و ... را مدنظر قرار داده و در راستای توسعه امنیت در منطقه که منجر به تقویت امنیت خود ایران نیز می شود، از رفتار دوسویه در قبال همسایگان پرهیز نموده و با دید اهمیت و احترام به همسایگان بخصوص آذربایجان نگرسته و از این کشور حمایت‌های لازم را بنماید تا این کشورها از وارد نمودن قدرتهای فرامنطقه ای به قفقاز جنوبی پرهیز نمایند و با رفتاری یکسان در قبال هر دو همسایه (آذربایجان و ارمنستان) همیشه نقش میانجی را داشته و مانع از جنگ در منطقه شوند و با ایجاد صلح باعث رونق منطقه و مناسبات بین کشورها شود. پژوهش حاضر در زمینه اجرایی با محدودیتها و موانع زیر رو به رو بوده است:

در تعمیم نتیجه حاصله به سایر موضوعها و کشورهای همسایه و مناطق همجوار کشور؛ با توجه به اینکه موقعیت مورد بررسی در پژوهش حاضر منطقه قفقاز جنوبی و جمهوری آذربایجان بود، محدودیت وجود دارد. عدم همکاری و یا همکاری بسیار سخت و طاقت فرسای محققین و متخصصین امر و گاهاً عدم پاسخگویی صحیح و بدون حوصله و بدون علم به سوالات پژوهش از طرف محققین و متخصصین باعث محدودیت در روند کاری و پژوهش گردید. از این رو با توجه به نتایج حاصل پیشنهادهای زیر ارائه می شوند: با توجه به وضعیت استراتژیک منطقه، پیشنهاد می گردد جمهوری اسلامی ایران تمام ظرفیتهای ارتباطی خود با جمهوری آذربایجان را بررسی و از تمام ظرفیتهای برای گسترش روابط بهره برد. با توجه به اشتراکات دینی، زبانی و قومی و فامیلی بین دو کشور جمهوری اسلامی ایران و جمهوری آذربایجان، پیشنهاد می گردد از این سرمایه عظیم جهت سرمایه گذاری و روابط گردشگری و توریسم و ... در راستای بهبود وضعیت فی مابین دو کشور استفاده گردد.

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Rah Nejat, Mitra and Kabiri, Hassan. (2018). Analyzing the economic-security factors of the divergence of relations between the Islamic Republic of Iran and the Republic of Azerbaijan from 2000 to 2016. *Strategic Policy Research*, 7(25): 123-95. (In Persian)
- Rajabi, Mohammad. (2022). The strategy and behavioral pattern of the Republic of Azerbaijan in the interaction between the Islamic Republic of Iran and Israel. *Central Eurasian Studies*, 15(1): 53-75. (In Persian)
- Rashidi, Ahmed. (2023). The middle corridor and Iran's interests in the South Caucasus. *Scientific Quarterly of Central Asia and Caucasus Studies*, 29(121): 27-54. (In Persian)
- Abbasi, Majid and Mousavi, Seyyed Mohammad Reza. (2013). Relations between the Islamic Republic of Iran and the Republic of Azerbaijan, platforms of convergence and areas of divergence. *Central Eurasian Studies*, 6(2): 61-80. (In Persian)
- Falahat Pisheh, Heshmat Elah., Sharbati, Vahid and Mozafari, Mohammad Mahdi. (2015). Türkiye's foreign policy in the South Caucasus and the interests of Iran and Russia. *Strategic Policy Research*, 4(12): 37-60. (In Persian)
- Police station, Fethullah and Kavianifar, Peyman. (2021). Threatening campaigns in the South Caucasus region against the national security of the Islamic Republic of Iran. *Afaq Security Quarterly*, 14(52): 185-206. (In Persian)
- Kolayi, Elaha and Jokar, Ali Akbar. (2020). The role of developments in Russia's relations with the West (Europe and America) in Iran's economic cooperation with South Caucasus countries (2014-2019). *Scientific Quarterly of Central Asia and Caucasus Studies*, 26(112): 93-116. (In Persian)
- Kolayi, Elaha and Alizadeh, Shiva. (2017). Iran's scientific diplomacy in the South Caucasus, a case study: Republic of Azerbaijan. *Two Quarterly Journals of Politics and International Relations*, 1(1): 9-31. (In Persian)
- Mojtahedzadeh, Pirouz., Hosseinpour Pouyan, Reza and Karimipour, Yadullah. (2008). Analysis and review of the overlap of the foreign policy of the Islamic Republic of Iran in interaction with the Republic of Azerbaijan with geopolitical realities. *Space Planning and Design*, 12(2): 213-255. (In Persian)
- Mahboubi, Ghorban Ali, Mousavi, Seyyed Mohammadreza and Aziz Mousavi, Seyed Alireza. (2021). Relations between Israel and Azerbaijan and its impact on the national security of the Islamic Republic of Iran. *Political Studies Quarterly*, 13(51): 159-179. (In Persian)
- Mousavi Shahidi, Sayyed Mahdi and Ahmadi Karuch, Sayyed Abbas. (2019). The fields of interaction, competition and tension in the geopolitical relations between Iran and Azerbaijan and presenting the proposed model. *Foreign Relations Quarterly*, 11(2): 69-102. (In Persian)
- Najafi Siyar, Rahman and Ebrahimi, Hamed. (2021). The effects and consequences of the 2020 Karabakh ceasefire agreement on the security and national interests of the Islamic Republic of Iran. *Foreign Relations Quarterly*, 13(3): 499-532. (In Persian)
- Hashemi, Mustafa., Ghorbanejad, Ribaz., Yazdan Panahdaro, Kiyomarth and Nami, Mohammad Hassan. (2021). The effect of the neighborhood policy of the Republic of the Russian Federation on Iran's regionalism approach in the Caucasus. *Scientific and research quarterly of new attitudes in human geography*, 13(3): 945-955. (In Persian)

پروپوزیشن گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی